

FOTO: l.bp.blogspot.com

Kas veicina skolēna domāšanas attīstību?

Artis Žeigurs, bērnu ārsts

<http://www.bernuarsts.lv>

Līdz astoņu gadu vecumam beidzas zināšanu vieglās, nemanāmās apguves laiks, bērns sāk iet skolā.

Lai cik sen tas arī nebūtu, lielākā daļa pieaugušo atceras šo laiku. Reizēm tās ir mūsu pirmās nepatīkamās atmiņas. Visbiežāk tās ir saistītas ar veidu, kā bērni tika mācīti. Bērns, kas līdz šim bez vecāku klātbūtnes un palīdzības ir maz bijis ārpus mājām, pēkšņi nonāk pilnīgi svešā fiziskā un sociālā vidē. 2. septembrī viņš saka: „Mammu, kāpēc mums šodien atkal ir jāiet uz skolu, mēs vakar tur jau bijām!” Bērnam vēl ir nepieciešama vecāku gādīga vadība, bet skola no viņa prasa grupas disciplīnu.

Sākot skolas gaitas, bērna spriestspējas vēl ir vājas. Viņam šķiet, ka pēkšņā atrautība no mātes un tas, ka viņš jūtas nelaimīgs, ir tādēļ, ka viņam jāsāk mācīties. Bērns saista mācības ar savu slikto pašsajūtu un uz skolu negrib iet, bet vecāki liek, un jāiet vien ir. Tagad brīdi padomāsim. Laiks skrien tik ātri, bet prāts veidojas ierobežotu laika sprīdi. Vidēji astoņos gados nobriest smadzeņu pusložu garoza un bērns ir sasniedzis četras piektdaļas no savām prāta spējām. Lielākā daļa no jūsu bērna prāta asuma un uztveres spējām attīstās jau pirms skolas un ir ļoti atkarīga no tā, cik daudzveidīgām nodarbībām ar bērnu vecāki ziedos pašu dārgāko, kas ir, bet kas nepiepildīts tik un tā zūd, – nu jūs jau zināt – savu laiku.

Astoņu gadu vecumā bērns, ar kuru pārdomāti nodarbojas, spēj vismaz viduvēji dziedāt (dzirdes uztvere un atmiņa), zīmēt (redzes uztvere un atmiņa), spēlēt bumbu un dejot (kustību koordinācija un atmiņa), šajās jomās pielikt pūles (uzmanības noturība) un improvizēt (jaunrade). Bērns, kuram nav bijusi iespēja vingrināties, visu iepriekšminēto prātīs, visticamāk, vāji.

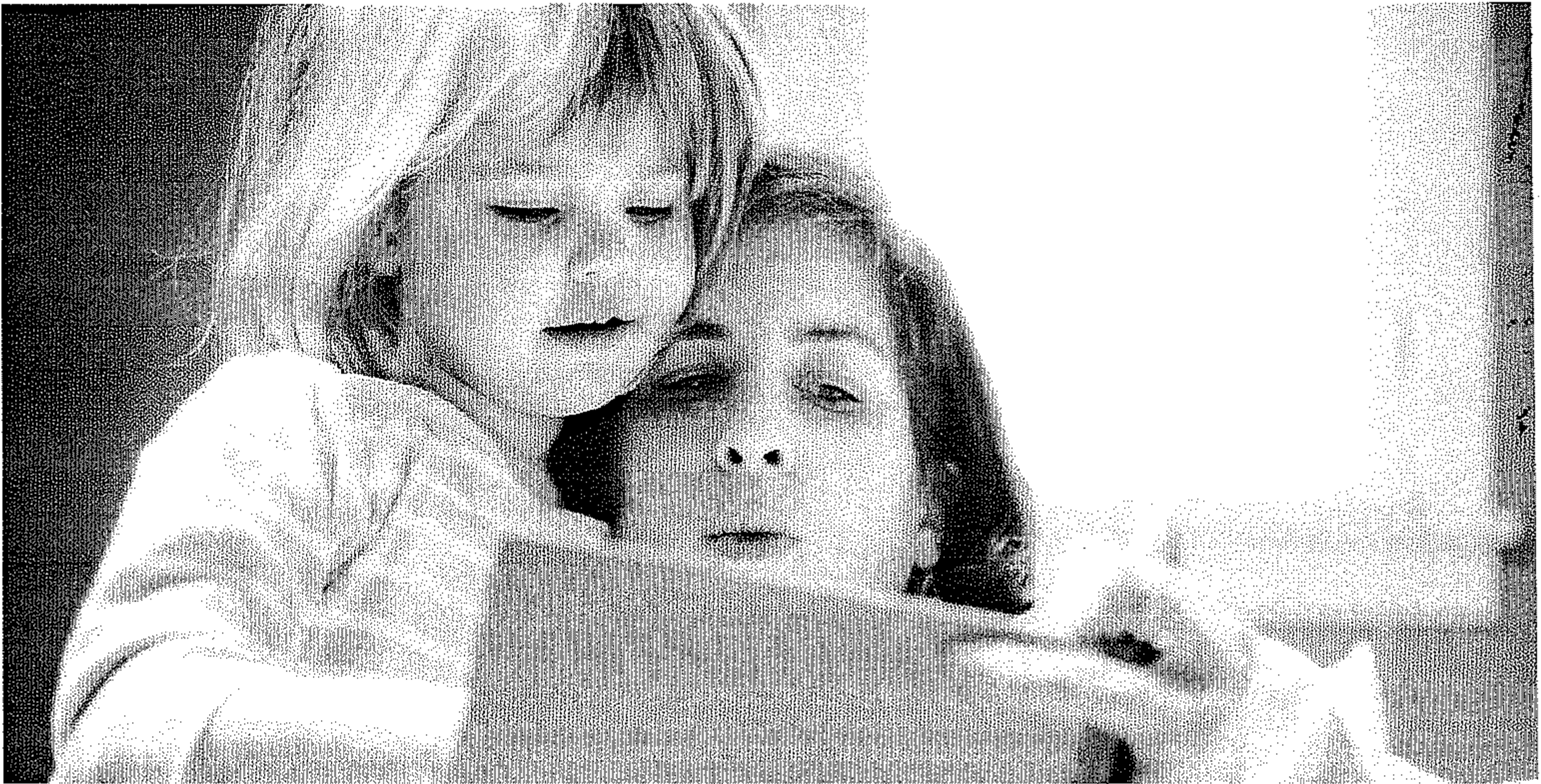

FOTO: www.mummypages.co.uk

Iemāciet savam bērnam lasīt pirms skolas, ja vien neatbalstāt pieņemumu, ka nezināšana nes labumu, bet zināšanas – ļaunumu, ka vienīgi rotaļāšanās ar mantiņām padara bērnu laimīgu, bet zināšanu ieguve par valodu un pasauli padara viņu nelaimīgu, ka smadzeņu nodarbināšana tās nolieto, bet nelietošana labi saglabā.

Nepaļaujieties tikai uz skolu, jo liela uztveres daļa attīstās agrāk. Ja bērns jau ir pieradis, ka mācīties ir jautri, viņš skolu uztver kā iespēju lasīt, zīmēt, satīties ar bērniem, un tas samazina psiholoģisko traumu, ko rada pēkšņā atrautība no mātes. Tajos gadījumos, kad bērnu sāk mācīt agri, ir patikami vērot, kā bērns patika mācīties pāraug patikā pret skolu.

Septiņgadīgajam skolā parasti māca lasīt materiālu, kas neatbilst viņa interesēm un zināšanām, jo lasāmvielas izvēli ierobežo tas, ka lielākā daļa bērnu vēl neprot lasīt. Daudz vairāk viņus saistītu stāsti, ko skolā bērni lasa vēlākā vecumā. Aizspriedumi pirmsskolas vecuma bērnu sargāja no lasīšanas gluži tāpat kā no zināšanām par dzimuma jautājumiem. Pastāvēja uzskats, ja bērns labprāt kopā ar māmiņu lasa grāmatu, tad viņš zaudē savu dārgo bērniību, bet tas nenotiek, ja viņš sēž mantiņu kaudzē. Iemāciet savam bērnam lasīt pirms skolas, ja vien neatbalstāt pieņemumu, ka nezināšana nes labumu, bet zināšanas – ļaunumu, ka vienīgi rotaļāšanās ar mantiņām padara bērnu laimīgu, bet zināšanu ieguve par valodu un pasauli padara viņu nelaimīgu, ka smadzeņu nodarbināšana tās nolieto, bet nelietošana labi saglabā.

Lai cilvēks sekmīgi spētu atrisināt dzīves sagatavoto rēbusu, ir vajadzīgs neatlaidīgs un darbīgs raksturs un apķērīgs prāts, kas pārstrādā faktus, ko sagādā laba uztvere un laba atmiņa. Beidzoties straujajai smadzeņu augšanai un attīstībai, arī domāšanas asumu ietekmējošās īpašības attīstās lēnāk. Protams, dzīves pieredzi un faktus par lietu dabu cilvēks turpina uzkrāt visu dzīvi. Tikai apķērīgs, ass prāts starp šiem faktiem spēj ātri atlasīt sev noderīgos, bet neapķērīgais – ne.

Vecāki veicinās bērna prāta attīstību, kopā ar viņu kārtojot visas sadzīvē nepieciešamās lietas – iepirkšanos, rēķinu maksājumus u. c., kā arī kopīgi pārrunājot lasīto, filmās redzēto, no draugiem dzirdēto u. c., izzinot bērna domas apspriežamajā jautājumā un sīki paskaidrojot savas.

Astoņos gados uzkrātā dzīves pieredze jau ir pietiekami liela, lai rastos mātīga pārliecība, ka bērns zina un prot daudz. Ja bērns nav radināts būt apdomīgam un piesardzīgam, viņš sevi centīsies apliecināt vienaudžu vidū, kur rodas daudz neparastu ideju darbībai, bet, trūkstot spējai iztēloties rīcības sekas, notiek nelaimes. Piemēram, vakarā uz autoceļa tiek salikti ķirbji, lai paskatītos, kas ar tiem notiks. Tiek ostīta lime, veikalā zagti saldumi, staigāts pa daudzstāvu nama jumta malu un pipēta „zāļi”.

Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu, lai viņš saprastu, ka neparastas rotaļas ar vienaudžiem, jo īpaši tās, kas saistītas ar lielīgu savu spēju apliecināšanu, bieži beidzas slikti.

11 līdz 12 gados bērnam nobriest pieres daivu garoza un izveidojas abstraktā, loģiskā domāšana. Viņš savu rīcību un tās radītās sekas spēj pilnībā iztēloties domās. Līdz šim vecumam vecākiem nevajadzētu prasīt no bērna nopietnus solījumus, ka viņš... nekad vairs tā nedarīs. Tādējādi tiek prasīts neiespējamais, jo tikai nobriedusi nervu sistēma spēj ilgstoši patstāvīgi pretoties mūsu spēcīgajām iekšējām dziņām. Šī bremze ir tā, kas padara cilvēku par cilvēku. Tā ir reizē arī viņa spēks un vājums un daudzu slimību

iemesls. Tātad, ja vecāki līdz šim vecumam prasa no bērna ilgtermiņa apņemšanos, ko viņš, bez šaubām, nespēj pildīt, vecāki māca bērnam neturēt vārdu. Sākumā viņš to katru reizi pārdzīvos, bet vēlāk vairs ne, un tad pārdzīvos vecāki.

Minētais nenozīmē, ka līdz šim vecumam mammai un tētim nevajadzētu bērnam izrādīt savu neapmierinātību par nesa-prātīgu rīcību, kā arī nenoteikt ierobežojumus. Vecākiem tas ir jādara, tikai būtu naivi cerēt, ka bērns tāpēc vairs nekad neklūdīsies, ierobežojumus vienmēr ievēros un pie vieniem un tiem pašiem ar piespiešanos un atbildīgu rīcību saistītiem jautājumiem nebūs jāatgriežas vēl un vēl. Tā dzīvē nemēdz būt. Lai vecākiem piemītošo, gandrīz neizsmejamo pacietību stiprina doma, ka, neatlaidīgi mācot bērnu tikt galā ar dzīves grūtībām, viņi savam bērnam kļūst par vislabākajiem vecākiem.

Daudzu pusaudžu mātēm ir līdzīgs pamats raizēm – mūsdienu dzīve piedāvā tik daudz viegli sasniedzamu baudu, bet bērni bieži vēl nav gatavi izvērtēt, kas no tā visa viņiem ir derīgs. Vecāki jūt, ka nespēj ietekmēt bērnu pieņemt apdomīgus lēmumus, viņi reizēm pat nezina, kā paiet bērnu diena – par savām gaitām un nepatīkšanām viņi vecākiem vairs nestāsta. Tomēr bērnišķīgā rīcība rāda, ka draugiem bērnu dzīvē ir nesamērīgi liela ietekme. Un nelaieme ir tā, ka šie draugi nav ne drusku prātīgāki. Narkotikas ir pieejamas pat skolās, pirmajās reizēs tās dod pamēģināt bez maksas. Interneta sarunas anonīmās un rotaļīgi virspusējās attiecībās pieradina pārkāpt vecāku noteiktās robežas – „man patīktu tev iebāzt roku biksītēs...” Nereti pusaudži neprot patstāvīgi mācīties un arī nevēlas, jo viņi nesaista zināšanas ar savu labklājību nākotnē. Skolas uzdevumus viņi pilda tikai pēc vairākkārtēja atgādinājuma un rāšanās. Daudzi notērē lielas summas mobilajās sarunās vai citur, nespējot paskaidrot, kā. Citi agri iesaistās nedrošos dzimum-sakaros, jo „draudzenes jau sen to ir pamēģinājušas”... Daži bez alus, kokteiļiem un smēķiem nespēj justies jautri, pazūd no mājām. Vecākus uztrauc arī apņemšanās, kas paliek nepiepildītas, – daļa pamet iesāktas sporta vai mūzikas nodarbības utt.

Kā iemācīt pusaudzīm pieņemt atbildīgus lēmumus un apmierināt savas vajadzības? Uzskaitīšu, manuprāt, svarīgākās – likumīgi pelnīt iztiku, uzturēt tīrīgu mājokli, maksāt savus rēķinus, rūpēties par veselību, izklaidēties bez riska dzīvībai, izvēlēties materiāli, reliģiski un seksuāli neieinteresētus draugus, uzturēt ģimeni un audzināt bērnus.

Dzīve rāda, ka tad, kad bērns jau ir pusaudzis un vecāku ietekme strauji samazinās, to izdarīt ir tiešām grūti. Bet nevajag nolaist rokas. Tas ir paveicams, ja vien vecāki saglabās ar pusaudzi draudzīgas attiecības, tikai tas prasīs daudz vairāk nervu, nekā tad, ja visu iepriekš minēto bērnam sāks mācīt trīs četrus gadu vecumā. Audzināšana šajā gadījumā ir profilakse, kas vienmēr ir lētāka, patīkamāka un efektīvāka par ārstēšanu.

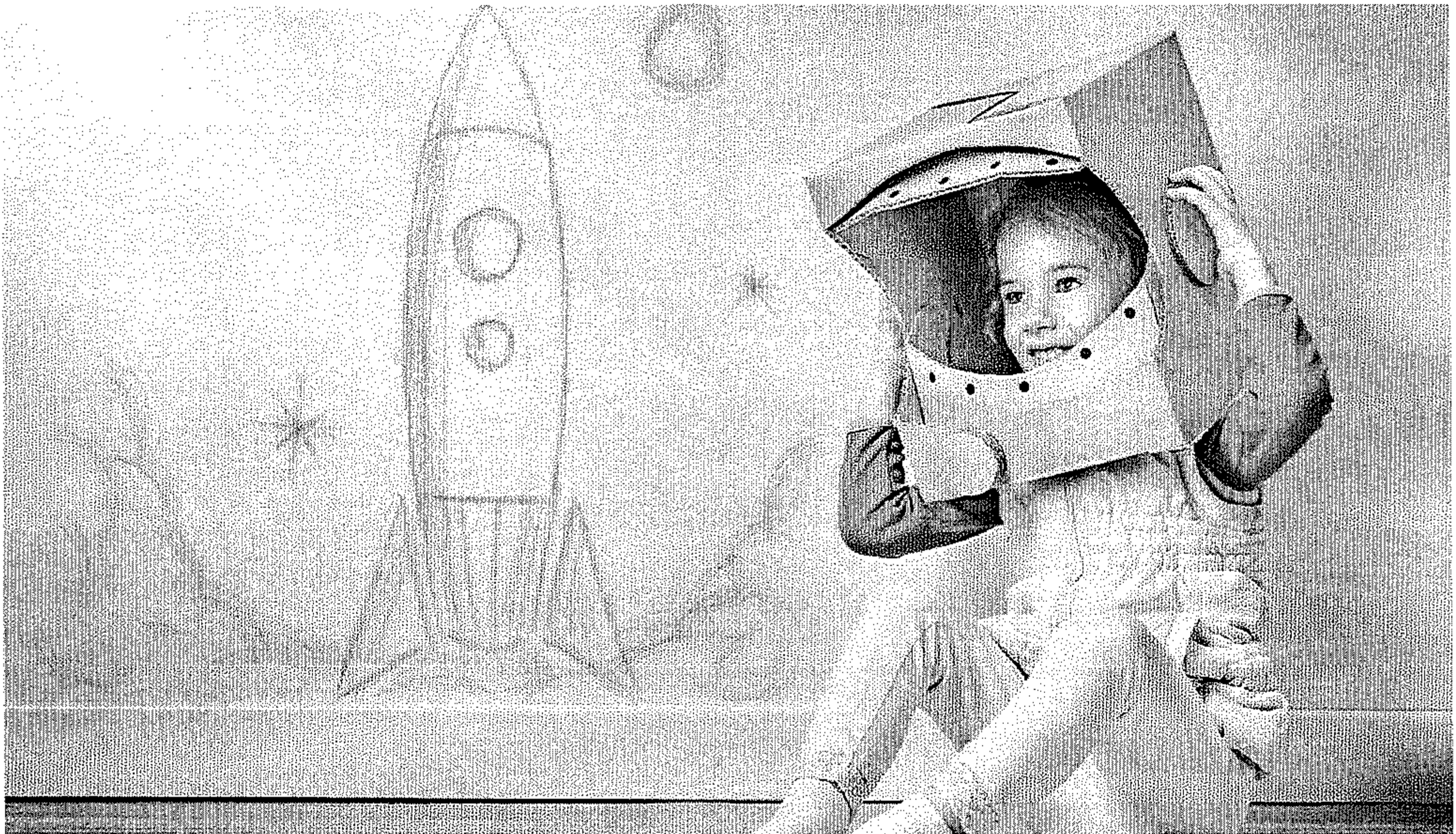

FOTO: www.naturesway.com.au

Līdz 11–12 gadu vecumam vecākiem nevajadzētu prasīt no bērna nopietnus solījumus, ka „viņš nekad vairs tā nedarīs”. Tādējādi tiek prasīts neiespējamais, jo tikai nobriedusi nervu sistēma spēj ilgstoši patstāvīgi pretoties mūsu spēcīgajām iekšējām dziņām.

FOTO: www.montessoripreschoolkindergartenauidaycare.com

10 veidi, kā bērnam ieaudzināt patstāvību pēc Montessori metodes

Ināra Blūma

Marijas Montesori pedagoģiskās sistēmas devīze skan: „Palīdzi man izdarīt to pašam!” M. Montesori savās grāmatās ir rakstījusi par to, ka bērns var daudz, neraugoties uz savu mazo vecumu, ja vien pieaugušie viņam sniedz šādu iespēju. Viņa uzskatīja, ka galvenais pieaugušo uzdevums ir radīt pielāgotu vidi (ne tikai bērnudārzā, bet arī mājās).

Tas nozīmē, ka apkārtējai videi jāatbilst bērna vajadzībām: daudz kustēties, aiztikt ar rociņām, pētīt un piedalīties mājas darbos. Bet bez visa tā arī vecākiem ir jābūt par to, lai bērnam būtu pietiekami daudz brīvības izmantot vides radītos apstākļus. M. Montesori bija pārliecināta: „Cilvēks nevar būt brīvs, ja viņš nav patstāvīgs. No jaunās paaudzes mums jābūt stipri cilvēki, bet par stipriem cilvēkiem mēs saucam patstāvīgus un brīvus cilvēkus.”

Pilnvērtīga bērna attīstība ir iespējama tikai tad, kad viņam ir sniegta iespēja iepazīt apkārtējo pasauli. Bet tam ir nepieciešama brīva kustēšanās, saprātīgas robežas un cieņa pret mazo personību. Taču mūsu pasaule ir radīta pieaugušajiem, un bērniem bieži vien ir grūti tai pielāgoties. Kā bērnam palīdzēt kļūt daudz patstāvīgākam un iegūt pārliecību par savām darbībām? Portāls „Ihappymama.ru” piedāvā 10 M. Montesori piedāvātās aktivitātes no bērna skatpunkta, kas viņiem tik ļoti nepieciešamas, lai taptu par patstāvīgiem cilvēkiem.

Paskatieties uz apkārtējo vidi ar bērna acīm

Apsēdies uz grīdas un palūkojies apkārt no bērna auguma skata punkta. Ieteicams šādā stāvoklī pavadīt pietiekami ilgu laiku, atrodoties visās mājokļa zonās, kurās uzturas bērns, – virtuvē, viesistabā, koridorā, tualetē un vannasistabā, nevis tikai

bērnistabā. Pievērs uzmanību slēdžiem, krāniem, skapjiem utt. un padomā par to, cik ērti bērnam ir dzīvot šādā saimniecībā, kas domāta milžiem. Iedomājies dažas situācijas un pacenties atrast izeju, piemēram, ko darīt, ja gribas ēst, jānomazgā rokas vai jāizsniedz siltāka jaciņa.

Slāpju remdēšana

Mūsu uzdevums ir izveidot vidi tā, lai bērnam katru reizi nebūtu jāskrien pēc palīdzības pie pieauguša, lai padzertos ūdeni, jo viņš taču pilnībā to var izdarīt patstāvīgi. Lai bērnam tiktu sniegta iespēja padzerties, kad viņš to vēlas, novieto dzeramo viņam ērti pieejamā vietā. Tad tavs vienīgais uzdevums būs tikai sekot līdzi, lai krūzītē/pudelītē vienmēr būtu svaigs un tīrs ūdens.

Atkritumu savākšana

Izvēlies mīkstu, tīru lupatiņu, slotu un lāpstiņu atkritumu savākšanai un parādi bērnam, kā rīkoties ar šiem priekšmetiem. Ļauj bērnam tos izmantot, lai viņš varētu savākt šmuci, ja tāda gadīsies, un bērniem tādas gadās diezgan bieži. Parādi, gan kā slaucīt, gan kā saslaucīt grūžus lāpstiņā un kur tos pēc tam izbērt. Ja bērnam nav īpaši ērti izmantot kopējo atkritumu tvertni, izveido bērnam mazāku, speciāli viņa vajadzībām domātu spainīti, kur likt atkritumus.

Izlietā savākšana

Uz grīdas var atrasties ne tikai kaut kādi atkritumi, bet arī ūdens, zupa vai komposts. Šis ir labs piemērs, lai bērnam paskaidrotu, kā strādā cēloņsakarības – izlēji, tātad tas ir jāsavāc. Šai aktivitātei vajadzēs spainīti, nelielu labas uzsūktspējas sūkli, kas palīdzēs savākt šķidrumu, un lupatiņu, lai vēlāk grīdu padarītu sausu.

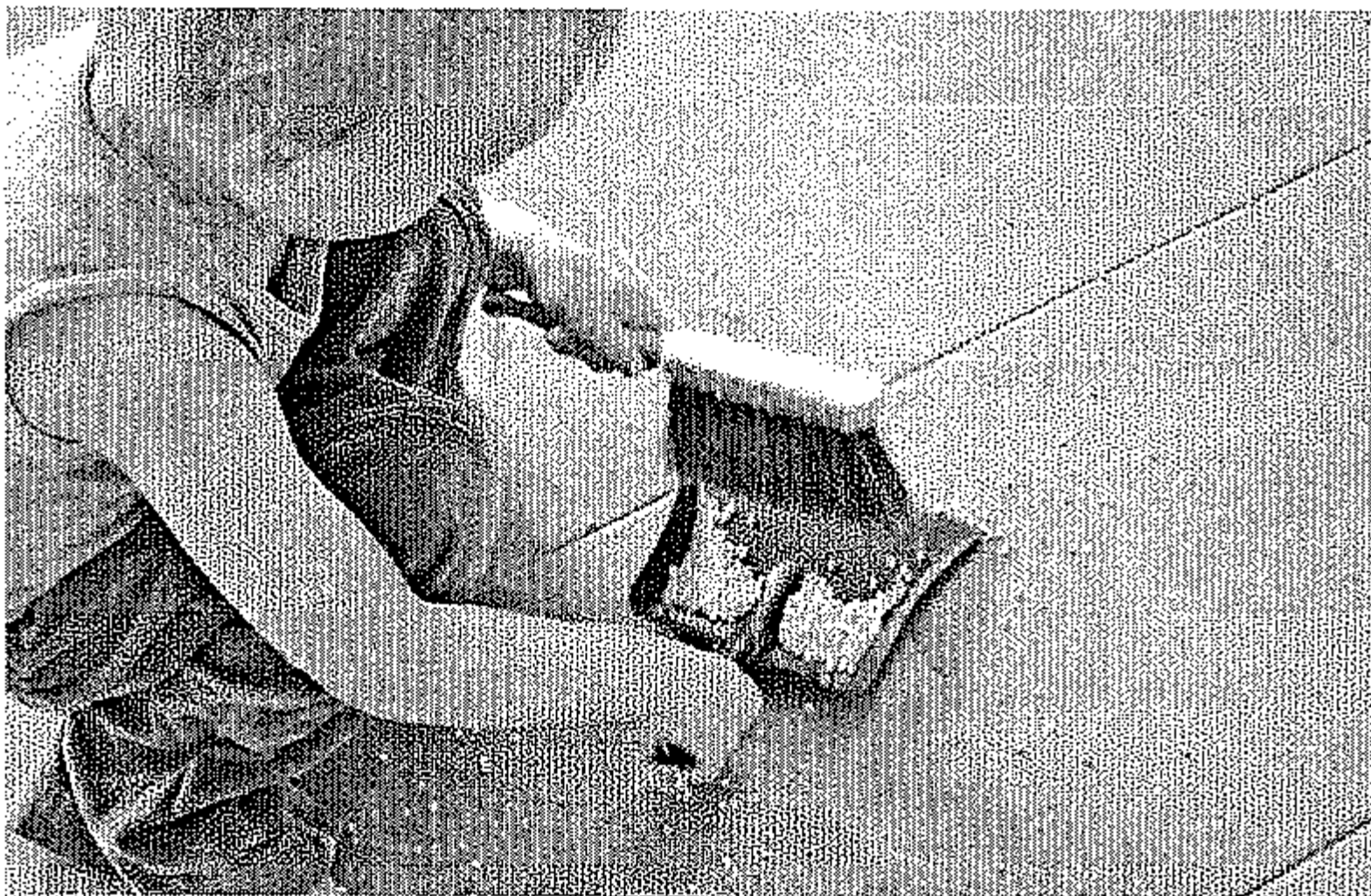

FOTO: howwemontessori.typepad.com

Uz grīdas var atrasties ne tikai kaut kādi atkritumi, bet arī ūdens, zupa vai komposts. Šis ir labs piemērs, lai bērnam paskaidrotu, kā strādā cēloņsakarības – izlēji, tātad tas ir jāsavāc.

FOTO: www.nientuis.com

Istabas augu kopšana

Ja bērns periodiski ar pirkstiņiem ielien puķupodos, norauj pa kādai lapiņai vai ziedīņam no vecāku lolotā istabas auga, nesteidzies uzreiz to novākt un novietot uz augstākiem plauktiem. Izvēlies no visiem augiem dažus īpašos augus un paskaidro bērnam, kā tos kopt. Lai bērns to varētu paveikt, būs nepieciešama maza lejkanniņa ar smailu snipīti un jāpaskatās līdzi, lai bērns augu nepārlietu. Citādi viņš vienā podiņā būs gatavs izliet visu lejkanniņas saturu. Pastāsti, ka katram podiņam nepieciešams neliels ūdens daudzums. Rūpējies par augiem var arī, izmantojot pulverizatoru – galvenais, lai bērnam pietiktu spēka nospiegt tā rokturīti. Tāpat vari piedāvāt ar lupatiņu notīrīt putekļus no augu lapām vai izlasīt lapiņas, kas apvītušas.

Ērtības līmenis jāmēra, vadoties no bērna skata punkta, nevis pieaugušo kritērijiem. Bērniem ir ļoti svarīga sava kārtības sajūta, tādēļ bez galējiem iemesliem nevajag pārvietot bērnu mantas pēc sava prāta.

Pusdienas un galda servēšana

Piedalīšanās galda klāšanā ir ļoti vērtīgs rituāls, kas būs svarīgs posms, gatavojoties brokastīm, pusdienām un vakariņām. Sāc ar pašapkalpošanās prasmju apgušanu. Lai to izdarītu, nepieciešams, lai bērns zinātu, kur glabājas trauki un galda piederumi. Pirms galda klāšanas vēlams uz galda uzlikt špikeri, kas var būt salvetes izskatā. Būtu labi, ja uz tās būtu norādes – apzīmējumi, lai būtu vieglāk atcerēties, kur jāstāv šķīvī un tasītei, kurā pusē jāliek nazis, dakšiņa un karote. Bērnam ir svarīgi sajūst personīgi neatkarību, tādēļ labāk sniegt iespēju viņam pašam izvēlēties un uzlikt tik daudz ēdiena, cik viņš vēlas. Tāpēc ieteicams galda centrā nolikt zupas teriņi vai ēdiena bļodu visai ģimenei. Taču brīva izvēle vienmēr ir jāsaista arī ar atbildību – tagad bērnam ir jāapdē viss, ko viņš pats uzlicis uz sava šķīvīša. Tādā veidā bērnam vajadzētu mācīt uzlikt uz šķīvja nedaudz ēdiena, bet, ja būs vēlēšanās, porciju papildināt. Pirmajā posmā palidzi bērnam kontrolēt porciju izmērus, lai viņš nenonāktu sarežģītā situācijā – uzliekot par daudz un nespējot to apēst. Pēc pusdienām bērns pilnībā spēj ne tikai novākt savus traukus, bet arī tos nomazgāt.

Ledusskapja izmantošana

Ledusskapī atbrīvo zemāko plauktu produktiem, kurus dienas gaitā bērns var iet un paņemt, lai uzkostu starp ēdienreizēm. Tie var būt, piemēram, jogurti, dārzeņu gabaliņi vai augļi, biezeņi, morss, kompots, smūtijs. Ar laiku viņš iemācīsies ne tikai paņemt, bet arī patstāvīgi pagatavot otrās brokastis vai launadzīņu. Pats galvenais, lai vecāki saprastu, ka viņu bērns patiešām to spēj izdarīt.

Ēdiena pagatavošana

Virtuve ir pētījumu paradīze, tieši šī vieta no visa mājokļa visvairāk vilina mazu bērnu. Lai cik daudz istabā nebūtu dārgu un attīstošu rotaļlietu, mazajam vienmēr daudz pievilcīgāki būs trauki, karotes un katliņi. Atļauj bērnam piedalīties praktiski visos procesos, kuri notiek virtuvē, rūpīgi pārdomājot loģistiku un drošību. Nebaidies, ka viņš izbērs vai izlies kaut ko – viņš taču prot aiz sevis savākt!

Starp citu, vārītu dārzeņu un olu notīrīšana no mizām un čaumalām ir labākie vingrinājumi mazajiem pirkstiņiem. Ja izvēlas pareizo nazīti – tam jābūt nelielam, kas labi ieguļ plaukstā, ar drošu, noapaļotu un neasu galu –, tad arī to pilnībā var uzticēt bērnam. Labs variants ir deserta vai sviesta smērēšanai paredzēts nazis. Ar tiem absolūti normāli var sagriezt banānu, vārītus dārzeņus, olas vai vārītu desu.

Personīgā skapja izmantošana

Ierīko ērtu skapi, plauktu vai kumodi ar atvilktnēm. Svarīgi, lai mēbele atbilstu bērna augumam. Izkārtoto mēbelē bērna ikdienas lietošanai paredzētos apģērbus, vismaz pāris komplektu. Kreklus, kleitas un jaciņas uzkarini uz maziem pakaramajiem, protams, ja bērna skapī šāda iespēja pastāv. Katrai lietai ir jābūt savai vietai. Ļauj bērnam pašam izvēlēties sev apģērbus un neuztraucies, ja kāds no apģērba gabaliem tiks uzvilkti pilnīgi nepareizi vai neatbilst pieaugušā priekšstatiem par stila izjūtu. Parādi bērnam, kā dažādos veidos var sakārtot apģērbus. Bērniem patiesībā ļoti patīk kārtība, bieži vien viņi pat uzstāj, lai katrs t-krekliņš, bikses vai kleita vienmēr atrastos savā vietā, un nepāriet pie citu darbību veikšanas, kamēr netiks pabeigta iesāktā. Starp citu, lietu pārskatīšana jeb pat pārskaitīšana ir lielisks veids, kā apgūt pirmās prasmes lietu secībā. Ikdienā izmantojot šo pieeju, vecāki saviem bērniem iemāca būt funkcionāli neatkarīgiem, ļauj atvasēm paaugstināt pašapziņu līmeni „es varu” un „esmu noderīgs”.

Vieta, kur pārgērbties

Pie ārdurvīm, parasti tas ir priekšstelpā jeb koridorā, izveido dažus aķišus bērna virsdrēbēm, tāpat izveido atsevišķu plauktu bērna apaviem un blakus noliec apavu tīrīšanai paredzētu birstīti. Noliec zemu soliņu, lai bērns varētu pārgērbt apavus, un atceries, ka ērtības līmenis jāmēra, vadoties no bērna skata punkta, nevis pieaugušo kritērijiem. Bērniem ir ļoti svarīga sava kārtības sajūta, tādēļ bez galējiem iemesliem nepārkarini bērna novietotās drēbītes pēc sava prāta un nepārvieto soliņu. Un pats galvenais, nenervozē, ja bērns, pēc tavām domām, lieki tērē laiku, lai izvēlētos piemērotu cepurīti vai kurpju auklas sien pārāk ilgi. Jau pirms tam paredzi laiku šim procesam (īpaši aktuāli tas būs patstāvīgas apģūšanas sākumā).

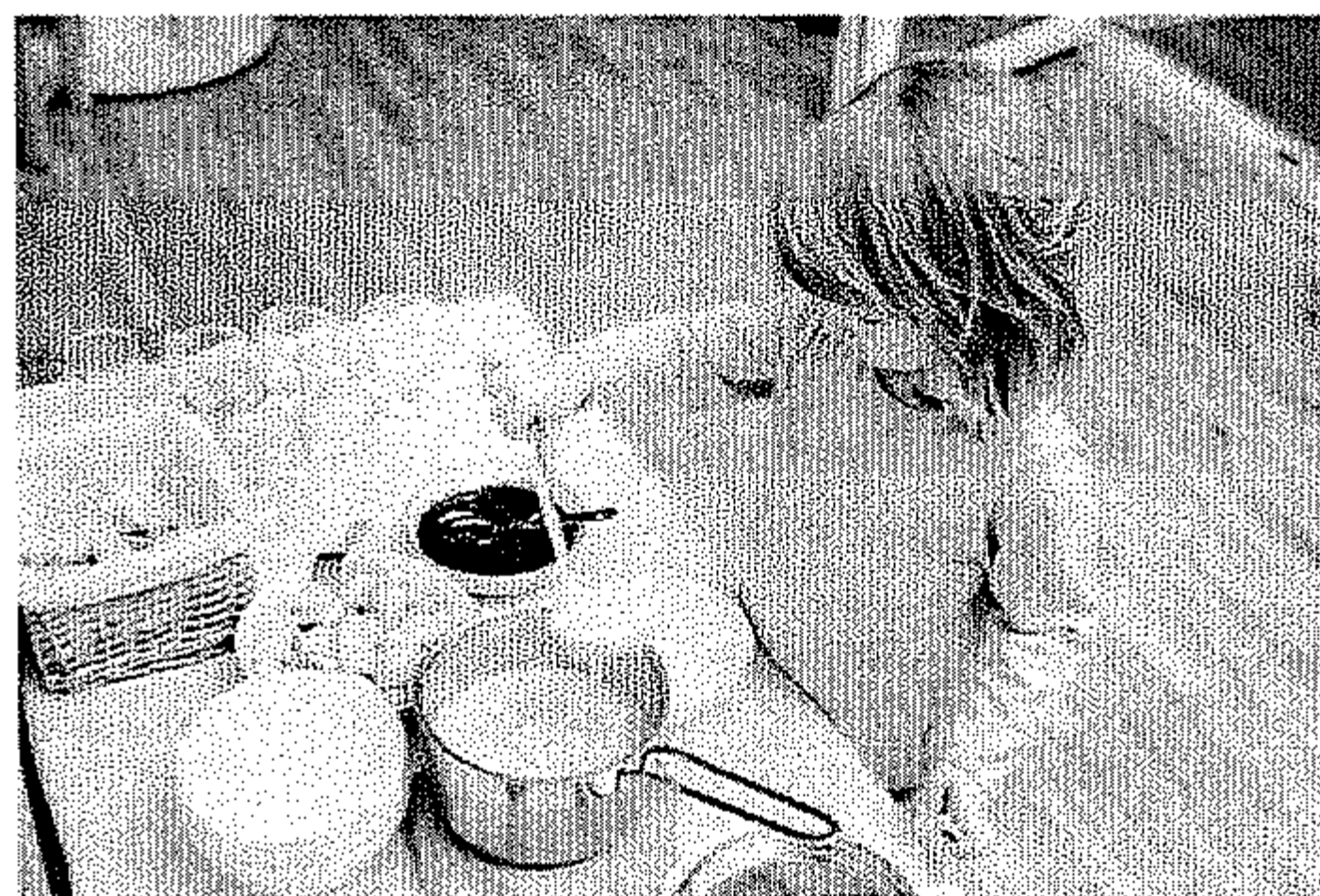

FOTO: vms.lt

Izmantotie avoti: <https://thappymama.ru/10-sposobov-vospitat-v-rebenke-samostovatelnost-po-montessori/>

Elektroniskais žurnāls „Vecākiem”
Izdevējs: SIA „V-Media”
Vienotais reģistrācijas numurs: 40103369264

Redakcijas tālr.: 26002264
Redakcijas e-pasts: redakcija@izglitiba-kultura.lv
www.izglitiba-kultura.lv

Redaktore: Vita Pļaviņa
Korektore: Dace Sokolova
Datorgrafiķe: Anna Druka